

Мирослава Короля, Миколи Сороки, Василя Трубая, Івана Іова, Ігоря Трача, Миколи Луговика, Василя Старуна.

В 1997 р. в Україні з'явилося перше ґрунтовне дослідження Миколи Сороки – «Зорова поезія в українській літературі кінця XVII – XVIII ст.». А в 2005 р. альбомне видання Тетяни Назаренко «Поезографія: сучасна зорова поезія українською мовою».

Особливість дослідження феномену поезографії у постмодерністській літературі полягає в тому, що варто враховувати непослідовність авангардного ламання канонів, безсенсовість бунту молодих, специфіку мовомислення, знаковості та кодовості таких текстів. Інакше кажучи постмодернізм – суцільний мовний код, що компілює в собі безліч літературних практик та поетик різних шкіл. Пліуралізм творчих ідей все ж не приховує того, що сучасні письменники «грають» на тому ж поетичному полі, що й попередники. Ця гра продукується не лише на рівні тексту, а й на рівні читання-сприймання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біла А. Поезозомаларство і пошук метамови мистецтва/ А.Біла Український літературний авангард: пошуки, стильові напрямки. Монографія. Видання друге, доповнене і перероблене. – К.: Смолоскип, 2006. – С. 148-158.
2. Вислоух С. Література й візуальний образ. Простір структурної спільності мистецтв/ С. Вислоух Теорія літератури в Польщі. Антологія текстів. Друга половина XX – початок XXI ст./ Упоряд. Б.Бакули; За заг. ред. В.Моренця; Пер. з польськ. С.Яковенка. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – С. 309-322.
3. Даниленко В. Графічні символи думок і емоцій/ В.Даниленко Лісоруб у пустелі: Письменник і літературний процес. – К.: Академвидав, 2008. – С. 249-260.
4. Ковалів Ю. Валер'ян Поліщук/ Ю.Ковалів Історія української літератури XX століття. У 2 кн. – Кн.1: 1910-1930-ті роки. Навч. посіб. За ред. В.Г. Дончика. – К.Либідь, 1993. – С. 297-301.
5. Крусанов А. Русский авангард: 1907-1932/ А.Крусанов (Исторический обзор). В 3 т. Т.2. Футуристическая революция (1917-1921). – Кн.1. – М.: Новое литературное обозрение, 2003. – 808с.
6. Назаренко Т. Каліграфічні написи, текстові конфігурації, фігурні вірші: еволюція української зорової літератури/ Т.Назаренко// Сучасна зорова поезія: Альбом. – К.: Родовід, 2005. – С. 43-65.
7. Nycz R. Tekstowy swiat. Poststrukturalizm a wiedza o literaturze/ R.Nycz. – Warszawa, 1993. – S.61.

Починюк Ю.

Науковий керівник – доц. Царик А.І.

ПОЕТИЧНА КАРТИНА СВІТУ ЗБІРКИ ЛІНИ КОСТЕНКО «НЕПОВТОРНІСТЬ»

Кінець 80-х – початок 90-х років XX століття став переломним в історії українського народу. З появою незалежної української держави виникла можливість по-новому осмислити свою культуру та літературу. В дискусійне поле прийшла плеяда митців-шістдесятників, які, якщо говорити про літературу, зокрема поезію, запропонували на обговорення не «кволі» вірші, а «крик душі», підняли в своїй творчості дискусії про долю народу, про Україну.

Увага літературознавців до шістдесятництва як особливого явища, що характеризується новим світовідчуттям і світобаченням, новою якістю мистецтва, концентрується на окремих авторських феноменах Ліни Костенко. У межах означеного явища фіксується розширення і поглиблення зацікавлень античністю, середньовіччям, бароко, романтизмом, модернізмом. Багатогранністю пошуків українських літераторів цього періоду зумовлена й багатоаспектність філософських, естетичних та етичних позицій авторки. Літературознавча думка протягом останніх десятиріч не випускає з поля своєї пильної уваги постать Ліни Костенко, зокрема її творчий доробок. Серед дослідників імена українських вчених – Володимир Базилевський, В'ячеслав Брюховецький, Євген Гуцало, Микола Жулинський, Микола Ільницький, Григорій Клочек, Галина Кошарська, Михайло Кудрявцев, Анатолій Макаров, Володимир Моренець, Олена Никанорова, Володимир Панченко, Валентина Саєнко, Тарас Салига, Євген Сверстюк, Григорій Сивокінь, Михайло

Слабошпицький, Елеонора Соловей, Людмила Таран. Творчість поетеси стає предметом оригінальних досліджень у ХХІ столітті, зокрема дисертацій: «Художня своєрідність поезії Ліни Костенко (інтертекстуальність і феномен агону)» (Пономаренко Інна, 2005), «Творчість Ліни Костенко в ідейно-художньому контексті літературної доби» (Барабаш Світлана, 2004) та ін. Особистість майстра, що визначає одне з найвищих досягнень шістдесятництва, викликає відповідний резонанс у творчих колах усіх наступних десятиліть після свого дебюту. В своєму дослідженні спираємося на концепцію М.Геллера.

Ще досі вивчається феномен мови радянських часів, пов'язаний з моносемантичністю. Основною функцією «радянської мови» було відчуження від реальності та перетворення її на фантазмагоричну фікцію. Згідно з М.Геллером така мова становить собою «перманентний обман», тобто «суміш фікції, яку Слово називає реальністю, з реальністю, яку Слово називає обманом»[1, с.31]. Якщо епоха соціалістичної літератури характеризувалася відсутністю змісту, то на зміну їй приходить пошук тотального змісту навіть там, де його немає як прагнення до самовираження. Адже, «радянська система є диктатурою мови; щоб повалити її, насамперед треба зруйнувати мову диктатури»[1, с.31].

Прикметною рисою творчості Ліни Костенко є інтелектуалізм. Микола Ільницький відзначає поступове ускладнення внутрішнього світу її ліричного «я» та ліричного героя. Цей процес окреслює як «шлях від парадоксу до драматизму»[2]. Полярність стає збігом протилежностей. «Неповторність» підносить ідею унікальності кожного здобутку, кожного мистецького феномена.

Поетична картина світу – сукупність загальних рис, які властиві внутрішнім індивідуальним моделям світу. «Поетична картина світу створена в тексті за допомогою системи образів, типових мотивів, ключових лексем»[5, с.16]. Це поєднання об'єктивних та суб'єктивних уявлень про світ. Об'єктивне в поетичному тексті – система образів, яка виникає на основі смислових лексичних одиниць і дає уявлення читачеві про об'єктивну дійсність. Під суб'єктивністю розуміємо різного роду інтерпретації тексту, які виходять за рамки бачення проблеми самим автором. Для декодування змісту, необхідним є осягнення культурних образів. Формальними показниками етнічної картини світу є особливі лексеми, які осмислюються як національно-культурні образи, дають можливість для ідентифікації та ототожнення поетичних образів із певним культурним середовищем. Л.Краснова [4] зазначає, що домінантні образи сприяють композиційній завершеності творів, беруть участь в обрамленні строф і тексту в цілому, створюють систему антитез, контрастів, зіткнень.

Якщо говорити про композиційне наповнення збірки «Неповторність», то варто зазначити, що книга складається з трьох незалежних частин, кожна з яких творить індивідуальну картину світу. Єдине, що їх об'єднує – пафос та незламна енергія духу. Особливістю збірки є не конструктивна зосередженість поезії, а можливість читати розділи-цикли у будь-якій послідовності без втрати концептуальної вартості книги. Також цікавою відмінністю є те, що в першій частині ліричний герой не перегукується з власним «я» поетеси, а в наступних двох розділах вони подекуди навіть ототожнюються, що й спровокувало нас модифікувати термін (лірична героїня – Ю.П.), з метою підкреслити таку особливість нарації в поезіях Ліни Костенко.

Так частина «Обличчя Сувида» характеризується динамічною темпоральністю, вказівкою ліричного героя на швидкоплинні зміни, які відбуваються у нашому житті: «щоденні старту кіномарафону/ несли на грудях фініші стрічок»[3, с.13]. Ліричного героя цікавлять проблеми нації, але він зайнятий спогляданням у найтонші порухи своєї душі: «Останній дивогляд морської череди! –/ жив тисячу століть, а я вже не застану»[3, с.29]. Тому потрібно навчитися жити, насолоджуючись кожною подарованою миттю, «бо смерть і вічність – то уже не рух»[3, с.23]. Образ, певним чином, персоніфікованого часу простежується крізь весь цикл: «Життя безмежне, квапитись не слід./ І все-таки – мemento астероїд!» [3, с.34]. Ліричний герой уособлює людину з комашкою як виразником невтомної праці: «ледь я зміню дистанцію на крок,/ він перепурхне й далі чимчикує»[3, с.45]. Плин часу характеризується як нетривка зміна цінностей: «по срібній линві тої амплітуди/ проходять дивні видива буття»[3, с.49]. У цьому розділі знаходимо переживання Ліни Костенко за долю поета: «Нема на хліб. Розірвано контракт»[3, с.20]. Вже стираються усі

контрасти, бо минуле «осипалось, як мертві і метрелі»[3, с.52]. Тому митцю не варто прагнути слави, адже «в безсмерті холодно», і все частіше заглядаємо «у вічі пістоленту». Головне, наголошує поетеса, у тому вирі життя не забувати, що «справжня слава – це прекрасна жінка./ що на могилу квіти принесе»[3, с.51]. Закликає прагнути чогось довершеного, навіть «в епоху спорту і синтетики» ліричний герой прагне аби «тендітні пальці етики» торкнули «серце і вуста»[3, с.53]. Поетеса вбачає, що люди – «пілігрими вічності, мандрівники»[3, с.66], що круяться в нестримному колесі життя, і «якби воно котилося й котилося,/ воно б уже екватором було»[3, с.67]. Адже важливо не просто жити, а з'ясувати, що «мистецтво тіла, фізкультура духа» [3, с.76] –радощі для всіх. Не варто розчаровуватися, адже «найвище уміння – почати спочатку/ життя, розуміння, дорогу, себе»[3, с.92]. Своєрідність змалювання життя як опору забуттю та небуттю: «крутився шлях/ як нить на веретені»[3, с.97]. Плинність життя як кадри свідомості, колажі буття, проте «доросла пам'ять – то уже не слайди./ Тоді вже доля гляне в об'єктив»[3, с.112].

В творчості Ліни Костенко вже на початковому етапі спостерігаємо віяння, які стали популярними у XXI столітті. На різних рівнях прочитання спостерігаємо за її асоціативними рядами «Ініціалів будинків»: «Н/ ота/ Б/ ене / . / Усе таке важливе: Нотабене./ Все невідкладне: Нота, Нота – бене!»[3, с.60]. Своєрідне застосування параномазії в текстах, що слугує підсиленням внутрішнього налаштування і надає поезії яскравого увиразнення: «в огні ангін ковтати анальгін»[3, с.93]. Прийом нанизування іменників супроводжується тим, що кожне слово вагоме і яскраво увиразнене в рядку: «І буде форма, буде навіть зміст,/ шасі, таксі, готелі і мотелі...»[3, с.105], буде все, але ліричний герой акцентує на тому, що все ж таки «благословен останній альпініст,/ що буде дертися по скелі!»[3, с.105].

Другий розділ збірки «Тихе сяйво над моєю долею» представлений циклом інтимної лірики. Внутрішні переживання ліричного героя – «ця непритомність розуму і серця» призводить до безвиході, де «ні причин, ні просвітку, ні сенсу» немає. І якось по-особливому риторично звучить питання: «Чи ж неповторне можна повторити?» [3, с.123]. Геометрія почуттів і вражень ліричного героя є наскрізним мотивом збірки: «... ти сфінкс моєї долі,/ моїх пекельних кіл склепіння голубе»[3, с.125]. Безкорисливість незаплямованих почуттів та вражень, переживань, без претензії на щось, зринає із уст поетеси: «Я думаю про Вас. Я знаю, що Ви є./ Моя душа й від цього вже світає»[3, с.130]. Кохання вважає п'янким трунком, зазначаючи: «Такої дивної отрути/ я ще ніколи не пила»[3, с.132]. Попри всі переживання лірична героїня незламна і мужньо вірить, що залишиться «в серці твоєму/ на сьогодні, на завтра, навек»[3, с.131].

Третій розділ збірки «Ікси історії» запрошує нас в захоплюючу мандрівку за голосом нашої Кліо. Тут має місце етнічна картина світу, зокрема на це вказують такі лексеми: «князь», «кольчуга», «древляни», «жона», «ратники», «цар». Ліна Костенко навмисне вдається до тавтології, аби підкреслити отой дух старовини: «сосни соснові, берези березові»[3, с.135]. Лірична героїня наголошує на важливості минулого для людини: «за два ікси історії зачеплена./ на сто років розмотую себе»[3, с.135]. Підкреслює, що заради ідеї готова на все, адже «коли татарам брешуть мої очі,/ ніхто не бачить, як тремтять вуста»[3, с.144]. І хто загинув, захищаючи Батьківщину, просто не знав, що «життя – це справа без гарантії»[3, с.149]. Створює каламбур за допомогою дворівневої тавтології: «Ми велетні, ми велетні, ми велетні./ Ми телепні, ми телепні, ми телепні!»[3, с.154]. Циклічність історії, її бумеранг в рядках, де «Кассандра плаче на руїнах Трої./ В руїнах Трої гріється змія»[3, с.183]. Якщо звернути увагу на кольорему розділу, то домінують пастельні приглушені тони: «сірий день», «сірий сусід», «сірий стіл», «сірі двері», «айстри сині і сумні», «сива шапка», «сивий чоловік»... Такі лексеми зумовлені мотивами втрати дорогих рідних і близьких: «З усіх очей дивилась Батьківщина./ Вона впізнала. Це був її син»[3, с.194]. Час лікує рани, все змінює, і лише «на старих фотографіях всі молоді./ На старих фотографіях мертві сміються»[3, с.196]. Усе зникає безслідно, «а спомин – це таке щось неповторне»[3, с.201], і ти живеш, допоки пам'ятаєш, і тоді «крізь плити строф безсмертник проросте»[3, с.203]. Спустошення прийде до кожного, коли без коренів і могил жити, без історичної пам'яті. Адже «минулого нема. Майбутнього не буде./ Є скрипка, є життя. І ти на ній – смичок»[3, с.208]. Сенс полягає не в тому, щоб просто жити, а щоб з'ясувати для себе, заради чого досипати цю ніч...

Поетична картина світу Ліни Костенко – це простір, що продукує унікальний самоцінний мистецький феномен. Його аналіз привів нас до загального висновку про високу художню впорядкованість цілісної літературної системи, котра існує відповідно до внутрішніх законів лірики. Сфера поетичного живопису, світ любовних почувань, переживання української історії засвідчили стильову єдність і художню довершеність поетичного письма Ліни Костенко.

ЛІТЕРАТУРА

1. Michel Heller, Langue russe et langue soviétique, in «Monde», 5.7.1979; cf. Patric Seriot, Analyse du discours politique soviétique, Institut du Monde soviétique et de l'Europe Centrale et Orientale, Universite de Paris-Sorbonne, Paris, 1985, p.31.
2. Ільницький М. Три випадки з практики// Поезія Ліни Костенко в часах перехідних і вічних: Матеріали круглого столу/ Ред.-упорядн. Т.В. Шаповаленко. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. – С. 23-28.
3. Костенко Л.В. Неповторність: Вірші, поеми. – К.: Молодь, 1980. – 224с.
4. Краснова Л. Характер і функції образів-домінант у Т.Шевченка / Л. Краснова //Дивослово. Українська мова й література в навчальних закладах України. – 1999. – №3. – С. 2–3.
5. Торсуева И.Г. Интонация и картина мира художественного текста / Торсуева И.Г. // Текст как отображение картины мира: Сборник научных трудов. – Выпуск 341. – М., 1989. – С. 5 – 11.

Соляк О.

Науковий керівник – асист. Сеньовська Н. А.

ФОРМУВАННЯ ДІЯЛЬНІСНОГО КОМПОНЕНТА ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ У ПРОЦЕСІ ПРОХОДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Навчальний процес у школі базується на постійній взаємодії учителя й учнів. Для майбутнього педагога важливою буде не лише його фахова підготовка (знання предмета), а й уміння адекватно реагувати на різноманітні аспекти шкільного життя. Йому буде нелегко працювати з класом на уроках, якщо не зуміє пристосуватися до своїх вихованців. Особливо гостро ця проблема постає в процесі проходження студентами практики в школі на IV курсі. Майбутнім учителям необхідно застосовувати найоптимальніші методи та прийоми впливу на своїх учнів, демонструючи не лише власну компетентність, але й високий рівень розвитку психічних процесів та професійних якостей, сформованість механізмів самоуправління та педагогічної рефлексії. Під час підготовки до практики студенти вищих педагогічних навчальних закладів отримують знання про основні функції фахової діяльності, самоформування та саморегуляцію особистості вчителя, процеси педагогічного мислення, здатність приймати оптимальні рішення з урахуванням педагогічних закономірностей, принципів виховання і навчання. У школі їм доводиться застосовувати прийоми і методи саморегуляції психічного та фізичного стану, врегулювання конфліктів, навіювання, професійного самовиховання, вирішувати складні педагогічні ситуації.

Таким чином, можна стверджувати що майбутньому вчителю варто формувати професійну саморегуляцію уже з перших днів навчання у вищому навчальному закладі.

Мета дослідження — обґрунтувати та проаналізувати рівень та шляхи формування діяльнісного компонента професійної саморегуляції майбутніх учителів у процесі педагогічної практики на IV курсі.

Під саморегуляцією педагога розуміють створення ним бажаних або потрібних станів, які б забезпечували ефективність його дій [1]. Тобто, уміння здійснювати самоаналіз, самопланування, самоконтроль, самокорекцію, керувати внутрішніми емоційними та фізичними станами, створювати психологічно комфортну атмосферу під час фахової діяльності, розвивати моральну мотивацію дій та вчинків.

Структуру професійної саморегуляції педагога описували такі дослідники як: Чайка В. [3], Сеньовська Н. [2], Невзорова Т. [5], Качан С. [4]. Підсумовуючи результати цих досліджень, Н. Сеньовська узагальнила їх у схемі професійної саморегуляції вчителя (див.